

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

CHRISTUS EN DE GEEST

„Ik zal de Vader bidden en Hij zal u een andere Trooster geven...
Ik kom tot u.” Joh. 14:16-18

Voorbereiding op Pinksteren

Toen Jezus de bovengenoemde woorden zei, zat Hij met zijn discipelen aan tafel en at met hen. Hij brak met hen het brood zoals Hij dat in de afgelopen jaren vrijwel dagelijks had gedaan. Hij was zichtbaar en tastbaar bij hen. Ze konden Hem omhelzen en kussen. Ze konden luisteren naar zijn stem als Hij hen troostte en bemoedigde of hen onderwees. Ze voelden zich veilig en vertrouwd bij Hem. Daarom was het een schok te horen, dat hun Meester van hen weg zou gaan naar een plaats waar zij Hem niet konden volgen. Het was alsof de grond onder hun voeten werd weggeslagen. Hoe moesten ze aan met de wereld die hun zo vijandig was? Wie zou hen dan bemoedigen? En al die nieuwe dingen die Jezus hun geleerd had — ze waren nog te nieuw om hen al eigen te zijn. Zonder Jezus voelden ze zich eenzaam en onzeker. Maar dan zegt Jezus: Weest maar niet bang. Ik ga wel weg, maar op mijn gebed zal de Vader u een an-

DOOR
J. C. SCHAEFFER
EMMELOORD

dere Trooster geven, de Geest der waarheid. Jezus duidt de Geest hier aan met een term uit de wereld van het gerecht. Bedoeld is een soort advocaat, een voorspreker die een ondersteunende taak heeft. Het gaat om een bijstand. Eigenlijk zou je heel de geschiedenis tot aan de wederkomst van Christus kunnen vergelijken met een doorlopende rechtszaak, waarin de gemeente tegenover de wereld waar moet maken dat zij het met haar geloof in Christus bij het rechte eind heeft. In dat proces heeft de gemeente het zwaar te verduren. Maar in dit proces treedt de Geest voor haar in het krijt. Hij is de advocaat die het pleit voert. Hij is de bijstand die ondersteuning biedt. Aan deze bescherm-

heer draagt Jezus de zorg voor zijn gemeente over. En bij Hem is die in vertrouwde handen.

De Heer nu is de Geest

Christus draagt zijn zorg voor de kerk aan een ander over. Ja, een ander — en toch eigenlijk ook weer niet. Als het er op aan komt kunnen we niet zeggen, dat Jezus bij zijn hemelvaart als onze Bijstand en Beschermheer aftreedt en dat de Geest Hem als zodanig opvolgt. Want door de Geest zet Christus zelf zijn werk op aarde voort.

Eigenlijk komt na de verhoging van Christus dat werk pas goed op gang. Voor zijn dood was Christus de enige drager van de Geest. De Geest is dan gebonden aan de ene persoon van Jezus Christus. Bij zijn doop in de Jordaan vervult de Geest Hem volledig. Hij is Hem zonder maat geschonken. Maar na Jezus' terugkeer tot de Vader komt de Geest vrij om de gemeente te vervullen.

Maar de band tussen Christus en de Geest wordt niet verbroken. Integendeel! Die band is zo nauw, dat Jezus in één adem zeggen kan dat Hij een andere Trooster zal zenden en dat Hij zelf tot zijn leerlingen komt. En terwijl we bij Johannes lezen, dat de Geest bij ons blijft tot in eeuwigheid, horen we uit Mattheüs dat Christus met ons zal zijn tot aan de voleinding der wereld (Matth. 28, 20). Zegt Paulus het zelfs niet met zoveel woorden: De Heer is de Geest (2 Kor. 3:17) en ook: De laatste Adam werd een levendmakende Geest (1 Kor. 15:45)?

De Geest vertegenwoordigt Christus zo volkomen, dat we Hem kunnen zien als Christus' tweede Ik. Door de Geest is Christus op aarde aanwezig. Door de Geest is Hij onder ons en in de wereld aan het werk. Anders dan vroeger, voor zijn dood. Maar niet minder!

Blijf bij ons, Heer!

Toch denken wij wel eens, dat wij minder af zijn dan de discipelen. We denken dan, dat het fijner was toen Jezus lichamelijk op aarde vertoefde. En we kunnen jaloers zijn op de discipelen die bij Hem aan tafel zaten en zijn stem kon-

Inhoud

- 1 Ds J. C. Schaeffer,
Christus en de Geest
- 2 Ds J. Waagmeester,
Het kerklied
- 3 Ds J. C. Janse,
Over vernieuwing van het
theologisch onderwijs
- 4 Drs O. Mooiweer,
Persschouw
- 5 B. Jongeling,
Enkele opmerkingen inzake
de taal
- 6 Mr J. Meulink,
Boekbespreking
Drs O. Mooiweer,
Persschouw

den horen. Leefde Hij vandaag zo maar onder ons. Heeft u dat nooit eens gedacht? Dan gingen we toch vast eens bij Hem op bezoek. Of we belden Hem op voor goede raad in een moeilijk probleem of voor een bemoedigend woord.

Maar zou Jezus dan zo gemakkelijk te bereiken zijn? Het zou toch al heel toevallig zijn als Hij juist in Nederland zou wonen, laat staan in uw woonplaats. En als dat wel zo was, dan zouden de gelovigen in Zuid-Afrika of Australië slecht af zijn.

Gelukkig is echter met de uitstorting van de Geest de lichamelijke beperktheid van Christus' tegenwoordigheid doorbroken. Verhoogd aan God's rechterhand wijkt Hij naar zijn Godheid, majesteit, genade en Geest nooit meer van ons. En nu is Hij van de broederschap in Afrika of Australië niet verder verwijderd dan van die in Nederland. Elk moment is onmiddellijk contact met Hem mogelijk zonder een lange rij wachtenden voor ons. Toen Jezus nog op aarde was konden slechts enkelen Hem uitnodigen: Blijf bij ons Heer, want de avond is nabij. Nu kunnen miljoenen Hem ontmoeten om in het avondmaal het brood der gemeenschap met Hem te breken. Door de Geest is Christus ons meer nabij dan tevoren. En ons leven lang zijn wij niet eenzaam meer.

Predikantenconferentie te Wezep

Denkt u collegae met uw dames (en ook dames van onze overleden collegae) aan de conferentie op 26 mei a.s., Zuiderzeestraatweg 505, achter de kerk. Aanvang 10.00 uur.

Spreker: Prof. dr J. P. Versteeg uit Apeldoorn over: „Het behoud van Israël”.

In de pauze orgelconcert van Henk Plender uit Wezep. (deel trio-sonate en koraal: „Ich ruf' zu Dir, Herr Jesu Christ”.)

Brood meenemen. Voor soep en koffie wordt gezorgd.

De collegae:

J. D. Houtman, Collunastraat 12, Wezep
C. van Leeuwen, Paltzerweg 45, Bilthoven
J. C. Schaeffer, Abelenlaan 29, Emmeloord

HET KERKLIED

Nergens in het Nieuwe Testament krijgen we preciese voorschriften, hoe de samenkomst van de gemeente in de komende tijden zou moeten verlopen.

De gemeente van Christus leefde uit de Geest en waar de Geest des Heren is, daar is vrijheid.

Daarom hebben we geen verlangen naar kerkdiensten, waarbij de voorganger gebonden is aan strakke voorschriften voor de liturgie.

Maar we zijn niet klaar met een afwijzing van al die liturgische vernieuwingen, waarbij men zich zo druk maakt om de nauwkeurigheid in acht te nemen volgorde.

We kunnen (terecht) kritiek hebben op zulke diensten, maar hoe staat het met onze voorbereiding van de samenkomsten van de gemeente? Is er een degelijke voorbereiding voor het feest van de kerkgang?

Ik geloof, dat ik wel mag zeggen, dat de predikanten in het algemeen veel werk maken van hun preken. De voorbereiding voor de zondag kost veel tijd, zeker wanneer de dienaren van het Woord in twee diensten moeten voorgaan in eigen gemeente. Daarom is het toe te juichen, als er ruiling plaats vindt. Maar de dienst bestaat uit méér dan een preek. Er is behalve de dienst des Woords ook de dienst der gebeden. En we zingen samen in de gemeente. Dat zingen is lofprijzing en dankzegging, gebed en smeking.

Nu hoor je nogal eens spreken over éénmansbediening. Immers, de man, die preekt, gaat ook voor in het gebed. Hij geeft de psalmen en gezangen op, die worden gezongen. Maar wordt niet veel te gemakkelijk alles maar aan 'ie éne man overlaten?

Ik geniet het voorrecht, na mijn emeritaat nog dikwijls te mogen voorgaan in de diensten. Uiteraard in verschillende gemeenten. Dan constateer je toch wel een groot verschil tussen de ene en de andere gemeente in de voorbereiding voor de samenkomsten op de zondag.

Preekverzoek

Je krijgt heel vaak telefonisch een „preekverzoek”. Soms wel voor een zondag over een half jaar of acht of negen maanden. Je neemt het verzoek aan. De week vóór de bewuste zondag is aangebroken en je hoort niets. Zou ik me vergist hebben? Zaterdag toch maar even bellen: Heb ik het goed, dat ik morgen bij u zou preken? Antwoord: ja zeker, ik zou u vanavond nog bellen over de liturgie. Neemt de organist nog contact op met mij? Nee, die ziet het mogenoctend in de kerk wel!

Gelukkig gaat het meestal beter. Veel kerken herinneren je één of

DOOR J. WAAGMEESTER LISSE

twee weken tevoren aan de toezegging om te komen preken; schrijven je, waar de dienst wordt gehouden en hoe laat de diensten beginnen. Soms wordt een plattegrond van de gemeente ingesloten, waarop staat aangegeven, hoe je het beste de kerk kunt bereiken. En je wordt goed op tijd gebeld voor de liturgie.

Een enkele maal neemt de organist telefonisch contact op, omdat hij zich graag duchtig voorbereidt op de dienst. Dankbare herinneringen

Vervuld met de Geest

Dat wordt tegenwoordig veel gezegd dat we allen vervuld moeten zijn met de Heilige Geest. Vaak wordt daarbij verwezen naar dat wat staat in Handelingen 2 : 1; De Geest wordt uitgestort op heel de gemeente. In Handelingen 2 : 1 staat dat zij allen samen bijeen waren. Toen gebeurde het. De „allen” uit dat vers zijn echter de apostelen. Niet alle gemeentelieden. De meeste uitleggers kiezen wel voor heel de gemeente en verwijzen dan naar 1 : 15, waar het getal 120 wordt genoemd. Maar ik meen dat het ononkbaar is te zeggen dat de „allen” uit 2 : 1 de 12 apostelen zijn. Dat is geen nieuwe gedachte. De kanttekeningen op de Statenvertaling kiezen daar al voor. Die tekenen aan bij het woord „allen”, nl. de 12 apostelen, aan wie deze belofte (van het ontvangen van de Geest) voornamelijk was gedaan. Maar we hoeven het niet aan te nemen op gezag van de Statenvertalers. Hoofdstuk 2 van Handelingen begint met het woordje „en”. Het is heel nuttig steeds weer te bedenken dat de indeling in hoofdstukken en verzen een uitvinding van mensen is. Wel een makkelijke uitvinding, maar toch.

heb ik aan enkele gemeenten, die ik mocht dienen, wat betreft de samenwerking met de organisten. Vaak zijn het de vakmensen, die er extra werk van maken. En is de samenkomst van de HERE met Zijn volk niet alle moeite waard? Laat ik nu maar doorgaan met het punt van de

Gemeentezang

Ook wat dat betreft, is het in de Ned. Geref. Kerken niet: koekoek één zang. De variatie is groot. Hier een staalkaart:

- we zingen alle psalmen uit de oude berijming;
- idem, maar voorlopig één psalm per dienst uit de nieuwe berijming;
- we zingen uit beide berijmingen, zo ongeveer half om half;
- we zingen 's morgens uit de nieuwe en 's middags uit de oude berijming;
- uit het liedboek voor de kerken wordt de op de landelijke vergadering voorgestelde selectie gezongen;
- we zingen uit het liedboek voor de kerken; de psalmen worden dus in de nieuwe berijming gezongen; van de gezangen mag de voorganger laten zingen wat hij wil, maar hij wordt geacht bij zijn keuze te letten op twee criteria: zingbaarheid en goede inhoud.

Hier en daar treffen we nog een ontstellend conservatisme aan. Daar schijnt men nog het zingen uit de oude berijming te zien als een bewijs van trouw aan de Waarheid.

Nu heeft K. Schilder al in 1927 geschreven over „onze psalmberijming”. Hij beperkte zich bij zijn onderzoek tot de eerste 20 psalmen. Hij schreef: we hebben die min of meer onder de bril gelegd; niet eens onder de loupe. Hij oordeelde: We vertreden geen „heiligh” verleden, als we deze psalmberijming aan de antiquiteitenkast prijsgeven. We moeten niet nog langer vrede hebben met het „staatscreatuur”, dat zich aan Davids psalmen, aan Israëls lyriek en profetie vergrepen heeft.

In de jaren veertig ging een groep gereformeerde belijders, met bijzondere interesse voor psalmberijming, een werkverband aan, met het doel te komen tot een waardige vervanging van die van 1773. Het resultaat van veler belangloze arbeid is het Psalter 1980, dat m.i. meer aandacht verdient dan het krijgt.

Alleen de psalmen zingen?

Mogen we in de kerk alleen uit het boek der Psalmen zingen? Ook al hebben we een beste berijming, dan snijdt die bewering geen hout.

Pastorale notities

DOOR H. AMELINK AALTEN

Het woordje „en” verbindt het bericht van de uitstorting van de H. Geest met wat in het voorgaande beschreven is. Lucas vertelt in hoofdstuk 1 eerst de hemelvaart en daarna wordt bericht dat en hoe een nieuwe apostel wordt gekozen in de ledige plaats van Judas. Dat wordt Matthias. En dan staat er „hij werd gekozen verklaard bij de elf apostelen”. En dan, als het getal 12 weer compleet is gaat Lucas verder en vertelt dat op die twaalfen de Geest wordt uitgestort. Verder blijkt het uit de verbaasde uitroep van de hoorders dat zij die spraken allemaal Galileeërs waren. Dat kan niet gelden van de 120 uit 1 : 15. En na het bericht van de uitstorting staat er: „Maar Petrus stond op met de elfen”. De apostelen ontvangen de vervulling

van de belofte door de Heiland gedaan.

Heilsfeiten zijn niet herhaalbaar. Dat geldt ook van de uitstorting van de Geest. De tekenen van vuur en wind worden dan ook later nooit weer aangetroffen. Ook in Corinthe, waar men in tongen sprak, was er iets anders dan op de Pinksterdag in Jeruzalem. In Corinthe waren er vertalers nodig. In Jeruzalem kon ieder de apostelen horen spreken in eigen taal zonder de tussenkomst van vertalers. Moeten we dan niet allen vervuld zijn met de Geest? Zeker. Maar als we letten op het feit dat Pinksteren een niet herhaalbaar heilsfeit is, als we letten op de positie van de 12 apostelen, als we aanvaarden ook dat de apostelen geen opvolgers konden hebben, omdat zij de getuigen zijn van de opstanding, dan weten we het antwoord. We zijn vervuld met de Geest als we ons volhardend vasthouden aan de leer der apostelen. Hand. 2 : 42. Door te horen naar en door te gehoorzamen aan het apostolische woord hebben we deel aan de Geest en alle vruchten door Hem bewerkt. Want de Geest is de Geest der waarheid. Van deze waarheid: dat er alleen behoud is in Jezus Christus.

Ze is ook nooit te gronden op de Schrift.

Hier moge ik nog eens herinneren aan Kol. 3 : 16 en Ef. 5 : 19, waar gesproken wordt van psalmen, lofzangen en geestelijke liederen. Er is geen reden om hierbij uitsluitend aan het Psalmboek te denken. Geestelijke liederen zijn van de Geest vervulde liederen; liederen zoals de Geest ze geeft. Die vinden we ook in andere gedeelten van het Oude en Nieuw Testament. Denk b.v. voor wat de lofzangen betreft, aan die uit Luk. 1 en 2, en voorts aan Ef. 5 : 14; 1 Tim. 3 : 16 en verschillende hymnen uit de Openbaring.

Het is toch al te dwaas te denken, dat we zulke gedeelten van de Schrift niet zouden mogen zingen in de samenkomsten van de gemeente. Ook afgezien van de liederen, die in de Schrift voorkomen, zijn er toch nog wel andere liederen, die we voluit geestelijke liederen kunnen noemen.

Er zijn ook on-Geestelijke liederen. Die moeten we niet zingen. Ze zijn ook te vinden in het liedboek voor de kerken. Maar zingen uit dat liedboek betekent immers niet, dat we al die 491 liederen voor onze rekening nemen?

Wie heeft ooit alle berijmde psalmen laten zingen? Daar waren er ook onder, die je nooit opgaf.

Soms vanwege de onzingbaarheid. Soms ook vanwege de inhoud, niet van de psalm, maar van de berijming.

We hadden trouwens al 29 gezangen. Van die 29 zijn er, die ik nog nimmer heb opgegeven. Die bundel was bepaald geen succes, al zijn er ook goede liederen bij, die we graag zongen. Daar zijn er ook van in het liedboek te vinden. We zongen dus al uit het liedboek want Gez. 18 : 1 en 4 (van de 29) is liedboek no. 259; gezang 27 is lied 291; gezang 29 is lied 257.

Liedboek

Ik ken geen enkele kerk onder ons, waar men zonder goede onderscheiding uit het liedboek zingt. In de meeste gevallen wordt er uit gezongen overeenkomstig de voorgestelde selectie van de L.V. 1981.

Toch staan we, hoop ik, wel zó in de christelijke vrijheid, dat we ons niet slaafs binden aan deze selectie. Ook die is kritisch te bezien. Zoals trouwens alle mensenwerk. Volmaakte lofzangen zullen we zingen in het nieuwe Jeruzalem. Waarom zou b.v. lied 110 niet zijn opgenomen in de selectie? En lied 402. waarop naar ik meen ds Amelink onlangs wees? Voor mijn besef beide zeer schriftuurlijk en ook niet onzingbaar. Ik noem slechts een paar voorbeelden.

Tenslotte zou ik willen wijzen op wat br. H. R. S. van der Veen in ons blad van 24-9-82 schreef over liturgie en gemeente. „Men geeft slechts verzen op in de dienst, terwijl naar mijn overtuiging de psalmen en gezangen als gehelen dienen te klinken. Zijn ze daarvoor te lang, dan dient een verantwoorde keus gemaakt te worden, die de strekking van het lied weergeeft.” Hij wijst in dat artikel ook op beurtzang. Dat zou ik graag onderstrepen. Uit ervaring weet ik, hoe mooi het is, als je drie verzen laat zingen als volgt:

1. mannen,
2. vrouwen,
3. allen.

En laten we de muziekinstrumenten niet vergeten. Sommige jongeren doen met hun instrumenten zulk verdienstelijk werk in de eredienst. In het O.T. een muziekcorps van 288 man en een zangerskoor. En we zeggen dan, dat wij als gemeente van het Nieuwe Testament nog rijker zijn. Laat dat dan ook in het gebruik van instrumenten maar uitkomen. En laten we niet bang zijn voor koren. Ook niet voor een koor van kinderen nu en dan. Onlangs maakte ik dat mee in een intreedienst. Heerlijk, die enthousiaste zang uit kindermonden!

Redactie

Ir. A. W. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. E. R. Postma
Drs. W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller, Dovenetel 45,
8446 SH Heerenveen
Tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring

M. J. F. van der Wal
Brugakker 60-17
3704 RA Zeist
Tel. 03404-61525

Daarom roepen we op tot bekering vanaf de preekstoelen - en dat ook ons volk vóórgehouden moet worden. Dat het Woord Gods gehoord moet worden!

Vanzelfsprekend is dit van het grootste belang voor ons Seminarie-onderwijs. Dat aanstaande predikanten door het huidige „theologein” niet omvergelopen worden en „stenen voor brood” zullen brengen, zodat men wel „hongert en dorst” naar het Woord, maar het niet meer vindt. ¹¹⁾

Hierbij komt natuurlijk de vraag wel ter sprake of we de wetenschappelijke theologie dan verwerpen? We antwoorden daarop: zeker niet. Maar de wetenschap moet geen macht krijgen in de kerk - zeker niet als die afvallig is. Kijk naar Rome - Thomas van Aquino.

Kijk naar Maccovius - de scholastiek. Kijk naar Kuitert - metadogmatiek.

„Als de man-van-wetenschap als zodanig leidsman wordt in de kerk, dan gaat de ontwikkeling van de wetenschap de toon aangeven”. ¹²⁾ Met alle gevolgen van dien.

Toch zeggen we daarmee niet dat het wetenschappelijk werk, ook dat in dogmaticis, zonder waarde is. Integendeel, de wetenschappelijke theologie in al haar vertakkingen heeft een taak in het op systematische wijze nadenken over dogmatische of ook exegetische of andere onderwerpen uit haar vakgebied. Allerlei zaken en problemen kunnen diepgaand aandacht ontvangen en ook allerlei schijnproblemen die verwarring wekken, kunnen ontmaskerd worden. We kunnen stellen: de wetenschappelijke theologie kan soms de kerk zelfs belangrijke diensten bewijzen - als ze maar in dienst staat van het schriftgehoorzaam profetisch denken van de kerk. ➔

¹¹⁾ Amos 8 : 11-14.

¹²⁾ A. Janse a.w. in bundel C. P. Boodt, e.a. pag. 134.

Over vernieuwing van het theologisch onderwijs - 3

In het voorafgaande artikel wees ik op de problematiek van het theologiseren, dat zijn plaats vergeet tegenover God en Zijn Woord, zodat het Woord onder het wetenschappelijk juk moet doorgaan.

We gaan, in antwoord op de artikelen van ds G. Janssen in „Opbouw”, de nummers 5, 6 en 8 van de lopende jaargang verder met ons onderwerp.

Invloed van de reformatie van de jaren '30 in het theologisch onderwijs

„Profetisch spreken”

Om nu het onderscheid tussen de theologische begrippensfeer en het profetische Woord nog verder aan te duiden — in verband met het karakter en de methode van het Seminarie-onderwijs — letten we op de belangrijkste vraag waar alles om draait: hoe ziet de HERE de Christenheid? Heeft Hij er nog lust in om er wat aan te doen? Wat komt er? Komt er zegen of dreigt er vloek?

DOOR
J. C. JANSE
ZAANDAM

We weten allen dat die praktische vraag door de theologische wetenschap nooit onder ogen gezien wordt. Die is trouwens ook niet bij machte om de gemeenten te leiden. Ze kan, uit de aard van haar wetenschappelijk „theologein”, niet anders dan abstract in de dogmatiek de zaken op een rijtje zetten en behandelen, indelen en schematiseren. Maar de wetenschap kan niet midden in de tijd spreken, „profeteren”. (Zie ook „naschrift”)

Intussen blijft het een uiterst belangrijke vraag, waar onze toe-

komst van afhangt, of Gods Woord zegen of vloek over de Christenheid uitsprekt. Soms, in de geschiedenis - vanaf Deuteronomium 28 al, voor alle kerken, voor Israël in de woestijn, onder Jozua, onder de richters, voor Israël en Juda, in de dagen van Jeremia, voor de dagen van Ezra en in het jaar 70 voor de kerk van de apostelen, in Pergamum en Laodicea, tot in onze dagen toe - soms sprak Hij van oordeel, soms, in dagen van wederkeer waren er ontroerende beloften, dan was het vol van de kracht van de Heilige Geest.

Dat waren dan geen algemeenheden, die altijd van toepassing waren over elke kerk en elke tijd. Dan sprak het levende Woord!

Wij hebben deze dingen in de jaren dertig weer leren verstaan. Het staat haaks op al het getheologiseer van Hepp en Kuitert en van zovelen meer. Je vreest dat Gods gunst van de westerse christenheid wijkt. Maar - en dat is óók wáár - het is geen noodlot. Als er bekering is bij een overblijfsel, is er wellicht behoud! ¹⁰⁾

¹⁰⁾ Jer. 18 : 7, 8; 26 : 3, 19.; Jona 3 : 10.

In het spoor van Calvijn

We gaan hier in het spoor van Calvijn. Hij beleed Gods Woord in de oude belijdenis van de kerk en hij had ook zicht op de juiste plaats van de wetenschap. Voornamelijk in de strijd tegen allerlei ketters, die met hun wetenschap kwamen aandragen, gebruikte Calvijn ook wetenschappelijke termen, maar hij liet zich niet onder de macht daarvan brengen.

Al in de eerste uitgave van de Institutie bespreekt Calvijn de oude terminologie inzake begrippen als „persona” en „substantia”.¹³⁾

Hij geeft evenals Augustinus de voorkeur aan „essentia” boven „substantia”, in het spreken over de Drieëenheid.

Als er echter van ketterse kant bezwaar wordt ingebracht, dat deze termen niet in de Schrift voorkomen en door mensen uitgedacht zijn, dan antwoordt Calvijn, dat inderdaad al wat wij uit onszelf over Hem bedenken dwaas en onbetekenend is, en dat er daarom uit de Schrift een vaste regel van denken en spreken moet gezocht worden. „Maar”, aldus Calvijn, „wat is er tegen om dingen, die in de Schriften voor ons begrip ingewikkeld en moeilijk zijn, met duidelijker woorden uit te leggen...?”

Het moet wel gebeuren met woorden die getrouw de waarheid van de Schrift dienen. Maar dan is er niets tegen om woorden als „Drieëenheid” en „Persoon” te gebruiken. Anders zou men er bezwaar tegen moeten maken, dat „de waarheid helder en duidelijk gemaakt wordt”.¹⁴⁾

Zo maakte het woordje „homooousios” onderscheid tussen de Schriftgelovige christenen en de „heilig-schennende arianen”, zoals Calvijn ze noemde.

„Noem Christus eenswezens: dan rukt gij den listigaard (Arius) zijn masker af, en toch voegt ge niets aan de Schrift toe”.

„Zeg (tegen Sabellius) dat Zij drie zijn, dan zal hij uitroepen dat gij drie Goden noemt. Zeg, dat in het éne Wezen Gods Drieëenheid der Personen is: dan zegt ge in één woord, wat de Schrift spreekt, en ge hebt ijdel gebazel onderdrukt”. Maar Calvijn haalt wél met instemming Hilarius aan, dat al wat men verder zoekt dan de namen Vader, Zoon en Heilige Geest, „buiten de mogelijkheid ligt om door de taal te worden aangeduid, door de zinnen te worden onderzocht en door het verstand te worden begrepen”.¹⁵⁾

Calvijn heeft het hermeneutisch beginsel duidelijk uitgesproken¹⁶⁾ en konsekwent naar methode en doelstelling met de scholastiek afgekeurd!¹⁷⁾

De Middeleeuwse scholastiek had nog Aristoteles als haar leidsman gehouden en liet de theologie door diens heidense filosofie beheersen. Ze had nog geen begrip van een christelijke filosofie, die de wetenschappen hun plaats en taak wijst en die er van weet dat het denken niet over de Schrift mag heersen.

Toegepast in de methode van het onderwijs

We vragen nu misschien: hoe zal dat concreet toegepast worden? Daar wil ik een voorbeeld van geven.

Bij de behandeling van het alomtegenwoordig-zijn van God in de Locus de Deo, kan men dat doen in de lijn van Augustinus - „to on”, „het zijnde” - van Philo overgenomen. Je kunt bijv. ook spreken over de ruimte-theologie van Newton, die de ruimte het „sensorium Dei” noemde, het zintuig waarmee God alles waarneemt. Maar je zult dan direct merken, dat de alomtegenwoordigheid van God, gedacht als eigenschap van een metafysisch Goddelijk Wezen de mensen niet hindert! God is dan overal gelijk! Maar in de Schrift is het een verschrikking! Hij vervult de hemel en de aarde en Hij zou de valse profeten, die uit hun eigen hart profeteren, wel vinden. Jer. 23 : 23-32. Hij kwam op hen af. En in Amos 9 : 2-4 sprak de HERE van de Baaldienaars: „Al groeven zij door tot in het dodenrijk, Mijn hand zou hen vandaar weghalen; al klommen zij op ten hemel, Ik zou hen vandaar omlaag trekken. Al verscholen zij zich op Karmels top, Ik zou hen daar opsporen en weghalen;...”

Ook kan Zijn nabij-zijn tot bemoeiding wezen. Zo in Psalm 119 : 150/151 (Staten-vert.): „Die kwade praktijken najagen genaken mij (komen dichterbij) ... maar Gij, HERE., zijt nabij”. De HERE is er al, om te helpen en te beschermen.

Dit ligt op een ander vlak dan een theologische verhandeling in het kader van het indelingsschema „mededeelbare en onmededeelbare eigenschappen”. Kuyper en Bavinck waarschuwden wel, dat we deze indeling nooit in verband moeten zetten met een abstract Godsbegrip. Maar het gevaar daarvan is op dit theologisch denkvlak maar al te zeer aanwezig. Het is ook voor de colleges dogmatiek van groot belang te luisteren naar dit levende spreken van de Heilige Schrift. Zo worden de reformatorische lessen van de jaren dertig in het Seminarie-onderwijs met dankbaarheid verdisconteerd. We zijn toen in die jaren weer op het goede, Schriftuurlijke en reformatorische spoor gezet.

Zo wezen we er al op in een andere publicatie¹⁸⁾, hoe het nodig is

ons aan de Schrifttaal te houden, bijv. ook als het gaat over het z.g. gebruik van „anthropomorphismen”. We moeten ons niet laten verleiden het z.g. beter te weten dan de Schrift en „theologisch” te zeggen: „God heeft eigenlijk geen oog en geen oor, dat is on-eigenlijk taalgebruik”.

We blijven daar in de lijn van Calvijn, die zich niet onder de macht van de scholastiek liet brengen, maar met instemming Hilarius citeerde. We laten staan wat er staat en zetten op een gegeven moment een punt. We kunnen en mogen de grens tussen God en kosmos niet overschrijden. Dit te onthouden is van belang. Wie bijv. gaat verklaren dat Genesis 2 vol met anthropomorphismen staat, speelt ongemerkt het evolutionisme in de kaart en geeft daar opening aan (zie noot 18).

Prof. dr D. H. Th. Vollenhoven heeft deze zaak weer zuiver gesteld - evenals A. Janse. Volgens Hepp werd hier „het door de kerk als ketters verworpen anthropomorphisme met vlag en wimpel binnengehaald”. Maar ds G. Visee heeft het grote belang van het Schriftuurlijk spreken verdedigd en scherp positie gekozen. Hij heeft deze zaken opnieuw voor onze aandacht geplaatst.

Visee stelde terecht, dat de H. Geest spreekt in verstaanbare menselijke taal. De Heilige Geest

¹⁸⁾ „Hoe verstaan we Genesis 1 en 2?”. Lezingen gehouden op de Studiedag van het N.G.S. te Hattem op 30 okt. 1982, p. 17 v.v.

Persschouw

Consistoriegebed - Wáár ?

Uit een kerkeraadsverslag, vermeld in „Ichthus” - Woord en Wijk - maandblad van de Nassaukerk-gemeente op het water en aan de wal en de Prinsessekerk-gemeente:

„Er is gepraat over het voor en tegen van het uitspreken van het consistoriegebed en dan eigenlijk vooral over de plaats, waar dit zou moeten gebeuren: in de consistoriekamer of in de kerk zelf. Er zijn er, die het zouden willen laten zoals het is; anderen zijn er voorstander van dit gebed in de kerk - in het bijzijn van de gemeente - uit te spreken. De dominees, die hier geregeld voorgaan, zal ook naar hun mening worden gevraagd. Wij zullen op dit onderwerp nog wel terugkomen.”

Bovenstaand stukje kwamen wij tegen in „Present”, veertiendaagse informatie uit de hervormde gemeenten te Amsterdam en Amstelveen-Buitenveldert.

Als wij het consistoriegebed zoals

spreekt in de Schrift nergens onthropomorph.

Als de HERE over Zijn oog, Zijn oor spreekt, Zijn hand, Zijn machtige arm, dan laten we dat zo staan. Het is theologisch geredeneerd tegen God in, als we dan zeggen: „God heeft eigenlijk geen oog, geen oor - dit is anthropomorph”.

Visee verwierp terecht de opvatting, dat God Zich aan onze bevalling zou hebben moeten accommoderen en dat de theologen het daarom „terugvertalen” moeten - en kunnen.

Visee was daar geheel in de lijn van wat Vollenhoven al in 1926 in zijn inaugurale oratie stelde:

„God spreekt in voor de mens verstaanbare taal en woorden en dus past ons noch een poging om deze mededelingen te vertalen in de vorm die ze voor God heeft, noch ook deemoed wanneer zulk een pogen mislukt”.¹⁹⁾

Wij behoeven als de HERE spreekt, Hem dat noch op de kansel, noch op een theologische kathedraal te verbeteren, zei Visee.²⁰⁾ We luisteren hier naar de taal van de Heilige Geest en zetten dan een punt. We gaan daar niet bovenuit. We kunnen en willen met ons theologisch denken niet méér zeggen dan Hij geopenbaard heeft.

¹⁹⁾ D. H. Th. Vollenhoven Logos en Ratio, Kampen 1926, p. 26.

²⁰⁾ G. Visee, Onderwezen in het Koninkrijk der hemelen, Kampen 1979, p. 44.

het op verschillende plaatsen nog funktioneert handhaven - en ik ben er geen tegenstander van mits het beantwoordt aan het gestelde doel en niet na de tweede dienst een herhaling bevat van veel dingen, die door de voorganger al aan de orde werden gesteld in het kanselgebed - is de verplaatsing naar de samenkomst van de gemeente te overwegen. Het kan de betrokkenheid van kerkeraad en gemeente op elkaar bevorderen. Een goede, hechte band tussen kerkeraad en gemeente is 'n weldaad in deze tijd, waarin 't individualisme zich breed maakt ondanks mooie woorden over de communicatie. Want al opereert een kerkeraad zelfstandig, hij wil toch via zijn opstelling en besluitvorming de gemeenteleden activeren en stimuleren het in alle dingen van de HERE te verwachten en elkaar binnen de kring van de kerk niet uit het oog te verliezen! Daaraan denken wij toch vooral als wij het hebben over de opbouw van het lichaam van Christus?!

O. Mooiweer, Enschede

¹³⁾ C.R. I. 59 v. Institutie I. XIII 2.

¹⁴⁾ Institutie, I. XIII, 3.

¹⁵⁾ Institutie, I. XIII, 5.

¹⁶⁾ Institutie, I. XIII, 23.

¹⁷⁾ J. Koopmans, a.w. p. 57.

INGEZONDEN

Enkele opmerkingen
inzake de taal

Het doet mij altijd deugd wanneer ik iemand ontmoet die hart heeft voor de taal, die strijdt voor een goed gebruik en voor zuiverhouding van het Nederlands, en tegen bederf en vervlakking daarvan. Met meer dan gewone belangstelling heb ik dan ook kennis genomen van het artikel van G. v. d. Brink in Opbouw 27, nr. 15, van 15 april 1983, getiteld „Rap rollen de woorden”. En zijn „stille kruistocht tegen de vervlakking van de Nederlandse taal” heeft mijn volle sympathie.

Naar aanleiding van dit artikel zijn echter wel enkele opmerkingen te maken. Terecht hekelt de schrijver het, dat wat men noemt verouderde woorden het bestaansrecht wordt ontnomen. Zulke woorden worden vreemd, duur en aanstellerig genoemd. Wie er zo over denkt, vergeet dat er „groepstalen” zijn. In de ene kring spreekt men een andere „taal” dan in de andere. In een officiële voordracht heeft men een ander taalgebruik dan in de dagelijkse omgangstaal. Beide „talen” zijn Nederlands, maar er is verschil in niveau. Dat kan overdreven worden. Het valt mij telkens weer op dat allerlei mensen die geïnterviewd worden - men ziet en hoort dat door de moderne media - „thans” zeggen in plaats van „nu”, en „reeds” in plaats van „al”, terwijl dat helemaal niet noodzakelijk is. Voorts: in de loop der historie hebben veelal betekenisverschuivingen plaats. Het woord „knecht” bijvoorbeeld had vroeger de betekenis (althans mede) van „jongen”. In Job 3:3 Statenvertaling lezen we: ... Een knechtje is ontvangen. En in Ex. 2:6 Statenvertaling staat: ... zag zij (Farao's dochter) dat knechtken (Mozes) ... De betekenis „jongetje” is in de loop van de tijd helemaal verdwenen. Zulke verschuivingen hebben zich ook bij andere woorden voorgedaan. En daarmee zullen we toch in het hedendaagse taalgebruik rekening moeten houden. We kunnen niet zo maar verouderde woorden of verouderde woordbetekenissen aanhouden omdat we tegen vervlakking van de taal zijn. En wie zal zeggen waar precies de grens ligt? Wanneer is een woord of een woordbetekenis nog aanvaardbaar en wanneer is dat niet meer het geval?

Een soortgelijk probleem is er met betrekking tot uit een andere taal overgenomen woorden. Hoe lang is een woord een gallicisme of een germanisme of een anglicisme, en

wanneer heeft het burgerrecht gekregen in het Nederlands? De heer v. d. Brink zegt in zijn artikel: „Waarom zouden prachtige voegwoorden als daar zijn ... middels ... , wijl verouderd, niet meer gebruikt mogen worden?” Voor mijn besef, en ook voor het Woordenboek van Koenen, is „middels” een verwerpelijk germanisme. Bestond het vroeger als een Nederlands woord? Ik weet het niet. Maar zoals het tegenwoordig gebruikt wordt en ingang vindt, is het een germanisme. Overigens is „middels” geen voegwoord, maar een voorzetsel.

In het hedendaagse Nederlands wordt ook het werkwoord „afbouwen” in de zin van „langzamerhand beëindigen” hoe langer hoe meer gebruikelijk. Men hoort dat de exploitatie van de mijnen in Limburg wordt afgebouwd, dat bepaalde subsidies worden afgebouwd e.d. In Koenen staat echter: „Opn.: - in de betekenis van 'geleidelijk verminderen' is Dui”. Het Nederlandse „afbouwen” heeft m.i. de zin van „een bouwwerk afmaken, voltooiën”.

Nog een andere zaak. Het bijwoord „terecht” wordt tegenwoordig ook wel gebruikt als bijvoeglijk naamwoord. In een tv-reclame wordt een bepaalde drank aanbevolen met aan het slot: uw terechte keus. Tegenover „terecht” staat „ten onrechte”, maar men vormt

tegenwoordig het woord „onterecht” en gebruikt dit ook als bijvoeglijk naamwoord. Wanneer krijgen zulke woorden een rechtmatige plaats in onze taal, en wie maakt dat uit?

Hand over hand neemt ook toe het gebruik van „ooit” in de zin van „eens”, „voorheen”. We treffen het ook aan in het artikel van v. d. Brink: „... ds. H. G. Abma, door de Volkskrant ooit de beste (sic) stylist van het Nederlandse parlement genoemd”. In mijn oren klinkt dat heel vreemd. Maar misschien vindt ook dit nog eens ingang.

Er zijn meer dingen te noemen. Zo het gebruik van „hetzelfde” in de zin van „eender”. Dit woord wordt hetzelfde geschreven als dat. In de 24ste druk van Koenen wordt dat nog niet vermeld (1956), maar in de 27ste druk (vijfde oplage 1977) lezen we: „bw: al deze kwesties zullen niet - worden behandeld op gelijke wijze”.

Herhaaldelijk kom ik tegen, ook in geschriften van hooggeleerde scribenten: in de loop der tijd, terwijl het toch moet zijn: in de loop des tijds, of: in de loop van de tijd. Men ontmoet ook: in grote getale, van koninklijke bloede, met voorbedachte rade etc. We schrijven allang niet meer de naamvals-n, en dat is mij wél, maar wanneer we in dergelijke uitdrukkingen de e handhaven (getale, bloede, rade)

EEN NIEUWE SCHEPPING

Zie 2 Corinthiërs 5:17

1. *God heeft de mens in het begin zijn beeltenis gegeven, Gods Geest blies hem de adem in, de adem van het leven. God had hem lief, opdat in trouw de mens zijn Schepper dienen zou, Hem tot een zoon zou wezen.*
2. *Maar de verleiding van het kwaad is hem te sterk geworden: hij plaatste met één enkele daad zichzelf buiten Gods orde. Zo liep hij zijn bestemming mis en al wat leeft op aarde is verloren en verworpen.*
3. *Gods Geest verwekte een tweede mens, en, onder ons geboren, was Hij de Zoon naar Vaders wens, die naar Gods stem zou horen. Hij deed Gods wil tot in het graf, en Hij wees die Verleider af die Gods werk wou verstoren.*
4. *Aan God gehóórzaam tot de dood, heeft Hij zichzelf gegeven: daarom heeft God die mens verhoogd tot Heer van alle leven. Hij heeft Hem uit zijn graf bevrijd, gewekt tot onvergankelijkheid, tot aller Hoofd verheven.*
5. *En elk die zijn vertrouwen in Hem stelt, Hem kent als Here, die blaast zijn Geest nieuw leven in, die zal Hij alles leren. De Geest zal wie naar Jezus hoort des Vaders wil, des Vaders woord diep in zijn hart graveren.*
6. *Hij wordt een zoon als in 't begin, hij mag Gods beeld weer dragen, en tegen de Verleider in is hem Gods woord tot wapen. Komt, laten wij God dienen hier: wij zijn als mens voor Gods plezier en tot geluk geschapen.*

JOOP KLEIN

Melodie: „Nun freut euch, lieben Christen gmein” (Liedboek 402)

dan moeten we ook de n vasthouden.

Wat mij bij deze en dergelijke vraagstukken intrigeert, is dit: Bestaat er ook een norm die bepalend is? of moet de spraakmakende gemeente het maar uitmaken? Spreekt zij het laatste woord? Maar zij is vaak slordig en onzorgvuldig.

B. Jongeling

Redactie ontving

Bijbels dagboek 1983 - De Kracht van hunne kracht, onder redactie van dr. K. Deddens - f 13,50 - uitg. De Vuurbaak, Groningen.

Annie Verdelman - Morgen is alles anders - 104 blz. - f 4,90 - uitg. Elisabethbode, Postbus 100, Lochem.

Een aanzet voor een opzet - Handreiking bij het opzetten van huiscatechese - 24 blz. - f 3,- over te maken op giro 234641 t.n.v. penningmeester Theologische Hogeschool te Kampen, met vermelding van de titel. Een uitgave van het Catechetisch Centrum, Oudestraat 4, Kampen, tel. 05202-16651.

Drs. J. Wiegel en dr. L. Wierenga - De Nederlandse Geloofsbelijdenis in gewoon nederlands - 42 blz. - f 13,50 - uitg. De Vuurbaak, Groningen.

Boekbespreking

Echtscheiding - Dr. J. Douma
Uitg. Ton Bolland - 139 blz.
Prijs f 27,50

„Echtscheiding” is deel 8 in de interessante serie Ethisch Komentaar van de hoogleraren dr. J. Douma en dr. W. H. Velema.

Dr. Douma schreef dit boek, zoals hij zelf opmerkt, voor al die mensen, die nog altijd geloven dat het laatste woord niet aan de mens en zijn buitengewone omstandigheden maar aan het blijvende Woord van God is.

In hoofdstuk 1 laat hij zien, dat het thema echtscheiding zowel actueel als oud is.

In de dagen van het verblijf van Jezus op aarde moet het aantal echtscheidingen wel heel groot zijn geweest, zo merkt Douma op, anders zouden de discipelen niet zo pessimistisch gereageerd hebben op het verbod van Jezus om te scheiden. Trouwens ook in de zogenaamde Gouden Eeuw was het in ons land treurig gesteld met de zedelijkheid. In Amsterdam b.v. wemelde het van bordelen. Daar is niet zoveel verandering in gekomen.

Voor deze tijd geldt echter wel speciaal, dat psychische, economische en maatschappelijke factoren het scheiden gemakkelijker maken dan vroeger. Trouw en ontrouw zijn er altijd geweest.

In hoofdstuk 2 „Bijbel en echtscheiding” gaat Douma na wat de Schrift zegt over huwelijk en echtscheiding. Hier krijgen we een duidelijk overzicht van de Schriftgegevens.

Wel moet ik hier een paar kritische noten bij plaatsen.

In Matth. 5:32 vertaalt hij porneia terecht door ontucht. Hij spreekt dan vervolgens over ontucht in de zin van overspel. Dit lijkt me een niet juiste beperking. Ontucht omvat veel meer dan overspel. Hier valt ook elke seksuele handeling onder die in strijd is met de mozaïsche wetgeving. Men leze b.v. Lev. 18. Wanneer men van mening is, dat porneia een grond voor echtscheiding is, moet men de echtscheidingsgronden dan ook niet tot overspel beperken.

Onvoldoende vind ik zijn verklaring van het feit, dat in Matth. 5 het verstoten van een vrouw is verboden behalve in geval van ontucht, terwijl in Marcus 10 en Lukas 16 deze uitzondering niet genoemd wordt.

In het volgende hoofdstuk „Kerk en overheid over echtscheiding” wordt stilgestaan bij de historie. Hieraan worden 41 pagina's gewijd. Naar mijn gevoel wel wat veel. De opvatting b.v. van Tertullianus, dat slechts één huwelijk mogelijk is, omdat Adam en Eva ook eenmaal getrouwd zijn (één

vrouw, één rib) heeft meer anecdotische waarde dan betekenis voor het thema echtscheiding. Van meer betekenis in dit hoofdstuk is de behandeling van de vraag hoe de huwelijkswetgeving zijn moet.

De regel door Christus gesteld, dat de mens niet zal scheiden, wat God heeft samengevoegd, geldt ook voor de overheid. Daarna citeert hij Anema, die schreef dat een wetgeving, die aan de Schriftuurlijke maatstaf ontzonken is, verkozen moet worden boven de uitspattingen van een ongeregelde toestand.

Dit ligt in de lijn van de uitspraken van de synode van Utrecht 1923, die door Douma ook geciteerd worden. Hierin komt een formulering voor, die m.i. wat nauwkeuriger is. In Utrecht werd o.m. uitgesproken, dat de taak van de overheid in dit opzicht een andere is dan de taak van de kerk, omdat terwijl de kerk de absolute eis van Gods wet voor de gewetens heeft te handhaven, de overheid rekening heeft te houden met de bestaande toestand onder het volk. Ik vraag me wel af, of in zaken als deze wel voldoende onderscheid gemaakt wordt tussen de vraag of en in hoever de overheid aan de wet van God gehoorzaamheid verschuldigd is en die andere vraag of en in hoever de overheid geroepen is de wet van God te handhaven.

Naar mijn opvatting is het niet juist om te zeggen, dat de overheid de wet van God moet handhaven, omdat het karakter van deze wet handhaving door overheidsgezag uitsluit.

In zijn commentaar op Matth. 19 merkt Calvijn op, dat de overheid nu eenmaal met andere normen moet werken dan Christus, omdat zij in de zondige werkelijkheid heeft te regeren. Deze regering, die geestelijk van aard is, verschilt, zo zegt Calvijn, aanmerkelijk van de burgerlijke welke in het dagelijks leven wetten geeft.

Aan het slot van dit hoofdstuk geeft Douma een uiteenzetting over de nieuwste echtscheidingswetgeving in ons land.

In hoofdstuk 4 volgt dan de evaluatie. Hierbij wijst hij op drie zaken.

Het huwelijk is onontbindbaar en over echtscheiding kan alleen gesproken worden in de vorm van neen, tenzij.

Bij het bepalen van de uitzonderingen moet billijkheid betracht worden.

Soms moet de kerk in een kwaad berusten en zorgen dat erger voorkomen wordt.

Met dat „neen, tenzij” heb ik toch wel wat moeilijkheden.

Volgens Douma omvat dat „tenzij” twee mogelijkheden. Als er overspel gepleegd is, is de echt metterdaad gebroken en heeft de onschuldige partij de vrijheid opnieuw te trouwen. Als een ongelovige de andere partij verlaat, is

die ander niet meer gebonden. Er zijn dus twee echtscheidingsgronden.

Rinzema wil niet spreken van echtscheidingsgronden, maar van situaties, waarin echtscheiding onvermijdelijk wordt. Douma vindt dat dit niet veel uitmaakt. Ik geloof, dat Douma zich hierin vergist.

Wanneer men erkent, dat het huwelijk naar zijn structuur een onverbrekkelijk verbond is, kan men geen enkele grond voor echtscheiding aanvaarden.

Wanneer we aannemen, dat Jezus in strijd met dat onverbrekkelijk karakter volgens Matth. 5 wel echtscheiding bij overspel toestaat, lopen we vast met die teksten, waar Jezus geen uitzondering noemt. En we lopen helemaal vast bij Paulus, die in een ander geval ook nog scheiding toestaat.

Het gevaar van de visie van Douma is, dat we de Bijbel op legalistische wijze als een wetboek gaan lezen.

Jezus en ook Paulus geven alleen maar antwoord voor een bepaald geval, een bepaalde situatie, waarin de toestand onhoudbaar wordt.

Dat is dan geen echtscheidingsgrond, maar hier is sprake, om met Rinzema te spreken, van een toestand waarin het gebod vastloopt op de zondige structuur van de werkelijkheid. Dat behoeft niet alleen overspel te zijn.

Het gaat bij deze geboden in de Bergrede, en nu citeer ik dr. H. Ridderbos, niet om paragrafen van een wetboek, maar het gaat om voorbeelden, die aan willen geven, hoe ver de liefde kan gaan, het niveau waarop de christen leven moet.

Tot slot volgen enkele concretisering, die laten zien voor welke moeilijke vragen men hier komt te staan.

In deze boekbespreking ben ik nog al in discussie gegaan met de schrijver. Ik hoop niet hiermede de indruk gewekt te hebben dat dit geen waardevol boek is. Integendeel, Douma geeft ons hier veel waardevolle gegevens over het zo moeilijke vraagstuk van de echtscheiding.

Ik kan de lezing en bestudering van harte aanbevelen.

J. Meulink, Enschede

Persschouw

Twee journalisten vroegen Prof. dr. ir. E. Schuurman uit Breukelen naar zijn mening over het verschijnsel automatisering. De „Variant”, wekelijks bijvoegsel van het „Nederlands Dagblad”, bood ons een uitvoerige uiteenzetting van de visie van genoemde hoogleraar op de arbeid, de techniek en de toekomst. Wij lichten daaruit slechts een klein gedeelte. Hier is het:

Zin'-loosheid

„Er zijn echter altijd ontwrichtingen en verstoringen geweest”, constateert Schuurman. „Toen er een tekort aan arbeidskrachten was, bleek die ontwrichting. En nu er te veel zijn blijkt die verstoring evenzeer. De diepste oorzaak ervan ligt in de zonde en het kwaad. Typerend voor die ontwrichting is, dat er voortdurend normatieve grenzen overschreden worden. Een artikel, dat ik onlangs schreef over „Wij en de automatisering” maakt duidelijk, dat de schepping zo rijk is aan ontplooiingsmogelijkheden, dat werkloosheid een oordeel inhoudt over de manier waarop wij mensen onze opdracht verstaan en in praktijk brengen. De mens is geroepen tot arbeid. In de schepping zijn zoveel mogelijkheden, die niet benut zijn. Je kunt het ook anders zeggen: De schepping is zo rijk aan 'zin', omdat zij betrokken is op het koninkrijk Gods. Dat is onuitputtelijk en onoverzichtelijk. Misschien weten we met die zin geen raad meer en worden we daarom geconfronteerd met werkloosheid als zinloosheid.

Werkloosheid is trouwens een zinloos begrip. Het zou ons moeten schokken dit woord te gebruiken. Tijdverdrijf is ook zo'n woord. Terwijl tijd in de schepping gegeven is, willen wij die geweldige gave van God bij wijze van spreken zo snel mogelijk kwijt raken. Ik denk, dat het gebruik van dergelijke termen als werkloosheid en tijdverdrijf te maken heeft met de eigenmachtigheid van de mens. De mens wordt echter tot arbeid en zinvolle tijdsbesteding geroepen, dat is een opdracht van God”.

Treffende woorden! Om ernstig over na te denken! Ze werpen een verrassend licht op een nijpend probleem!

Kerkelijke eenheid

Met grote belangstelling slaan wij van terzijde de ontwikkeling van de aktie: „Samen op weg”, waardoor men de eenwording van de Hervormden en Gereformeerden gestalte tracht te geven, gade. Prof. dr. W. van 't Spijker van Apeldoorn heeft er in een paar artikelen in „De Wekker” ook enige aandacht aan besteed. In dat verband gaat hij nader in op de roeping de eenheid te zoeken met alle ware gereformeerden zoals die al verwoord werd in de Acte van Afscheiding uit 1834. Wij geven van zijn tweede artikel hierbij het slot door:

Voor ons allen blijft gelden wat de „Acte van Afscheiding” en „de hartelijke Uitnoodiging aan alle gereformeerden” uit 1834 zegt. Neen, die Acte is geen belijdenis-geschrift, dat nog eens weer bij

de drie formulieren komt. Maar zij heeft wel op een correcte manier weergegeven wat in critieke dagen de roeping blijft van allen, die de Here in waarheid vrezen: Wij reiken de broederhand en zoeken gemeenschap met alle ware gereformeerden.

Laten we daarmee vandaag beginnen, niet afwachtede wat anderen over vier jaar eventueel eens zouden kunnen gaan doen. 't Is de vraag of we het beleven. We zouden ermee kunnen beginnen, met die vraag eens serieus aan de orde te stellen binnen het contactorgaan van de gereformeerde gezindte. En dan niet vanuit de mogelijkheden, die wij zien, maar vanuit het besef, dat de roeping Gods, die van boven is, ook heilzaam en krachtig is. Bucer zegt ergens: God geeft nooit een gebod zonder dat Hij ook de kracht geeft. Waar zijn gebod is, daar is de kracht!

O, wat zou het een omkeer van alles in Nederland betekenen, wanneer allen, die echt gereformeerd willen zijn, en die willen staan op de grond waarop onze vaders stonden, wanneer die allen eens zouden beseffen hoezeer ze elkaar nodig hebben en hoezeer zij allen, niemand van hen uitgezonderd, staan onder het Schriftwoord: geen mens zal scheiden wat God samenvoegt! Niet om met dat woord in de lijdelijke hoek te kruipen en te kijken wat anderen ervan maken, maar om het te horen als een bevel en als een belofte, wèt en evangelie, als een oproep tot onszelf om te zeggen: Broeder! Hier is mijn hand!

Deze woorden zijn ons uit het hart gegrepen! Wèl dient geaksentueerd te worden, dat het serieus zoeken naar kerkelijke eenheid zelfbeproeving vraagt en zelfverloochening met zich meebrengt. Dán alleen word je bewaard voor verbittering als je merkt, dat je pogingen schipbreuk lijden, omdat men van de andere kant pas de uitgestoken broederhand wil aanvaarden als je aan HUN eisen hebt voldaan!

O. Mooiweer, Enschede

—o—

De betrouwbaarheid van de Bijbel

In een artikel: Gebruik en misbruik van de archeologie, geplaatst in „Evangelisch Commentaar”, heeft Prof. dr K. R. Veenhof be-

hartigenswaardige opmerkingen gemaakt over de voorzichtigheid waarmee men in de wetenschap t.a.v. het „tòch gelijk hebben” van de Bijbel te werk dient te gaan. Prof. Veenhof kritiseert in genoemd artikel de E.O.-uitgave: „Het ontstaan van Israël. De geschiedenis van het Oude Testament”, van de hand van Dr W. J. Ouwenel. Prof. dr J. Douma heeft aan deze materie twee driestarrin in „De Reformatie” gewijd. Het slot van de tweede driestar luidt als volgt:

„Maar ons geloof in de betrouwbaarheid is niet gefundeerd op wat de archeologie van het Midden-Oosten naar boven haalt. 'Al zouden we kunnen bewijzen, dat Abraham bestond, bewijst dat de werkelijkheid van Gods verbond?’ vraagt prof. Veenhof.

Die vraag stel ook ik en met Veenhof antwoord ik: nee. Ik geloof in de betrouwbaarheid van de Schrift, ook al zal Abrahams naam en geschiedenis nimmer uit de bodemschatten van het Midden-Oosten te voorschijn komen.

Toch wordt de vraag, die prof. Veenhof stelt, ook wel eens anders geformuleerd: 'Als we zouden kunnen bewijzen dat Abraham niet

had bestaan, zou dat de werkelijkheid van Gods verbond dan aantasten?’ Op deze vraag antwoorden tal van Schriftcritici opnieuw met: nee, terwijl het antwoord 'ja' moet zijn. Gods verbond is werkelijkheid in onze geschiedenis geworden - een geschiedenis met Adam en Eva, met Noach en Abraham, met David en Zerubbabel, met Jozef en Maria. En als zulke namen ons uit niet-bijbelse bronnen bekend zijn of bekend zouden worden, is er niets op tegen daar dankbaar gebruik van te maken. Archeologie, die de betrouwbaarheid van de bijbelse gegevens in twijfel trekt, mag op haar beurt in twijfel getrokken worden. Archeologie bewijst ons geloof niet, maar zij kan het wel bevestigen. Wij volgen in ons geloof immers geen verdichtsels na, maar hebben met een geschiedenis te maken, die heel echt gebeurd is, zich in het Midden-Oosten heeft afgespeeld en daarom haar sporen ook buiten de Bijbel in de bodem van dit stukje wereld kan hebben nagelaten.”

We betuigen van harte onze instemming met deze opmerkingen en konstateren dankbaar de overeenstemming tussen Douma en Veenhof op dit punt!

O. Mooiweer, Enschede

Administratie

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38
3956 TD Leersum
Tel. 03434-54288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementsprijs:

f 42,— per jaar of f 22,— per halfjaar.
Buitenland f 50,— per jaar of f 65,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Brabantlaan 122
2101 SK Heemstede
Tel. 023-285825

Advertentieprijs:

40 ct per mm.
familieberichten 35 ct p. mm.
Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”
Nooitgedacht 3
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

Uit breder kring

Vakantie? Signaalkampen!

Onvergetelijke vakantieweken, waarin je met een groep zeilt, fietst of pioniert. Aan deze te gekke week hou je in ieder geval drie dingen over: veel ervaringen, 'n hoop vrienden en een baal wasgoed.

Neem nou zo'n zeilkamp: lekker een week lang varen over de Friese meren: overstag, gijpen, stormrondje.

Kun je niet zeilen? Geen probleem, dat is zo geleerd. Gezelligheid en plezier is er altijd en dat is belangrijker. Natuurlijk veel zingen, zooien, watergevechten houden en kleine Friese dorpjes de dag van hun leven bezorgen. 's Avonds als je uitgezeild bent lekker eten, kletsen en spelletjes doen. Dat gebeurt in onze eigen boerderij „De Trije Peppels”

of, voor de ouderen, op het moederschip „De Vrijheid”.

En die fiets- en landkampen dan? Die vinden plaats in de Achterhoek: een schitterende bosrijke omgeving voor gezellige wandelen fietstochten. Voor 'n dropping en 'n speurtocht. En mooie dorpjes die een vossejacht nog nooit zo leuk hebben gevonden.

Naast alle inspannende activiteiten heb je ook tijd om met elkaar te praten over alles wat je bezig houdt: jezelf, je geloof e.d. Met wie? Met je vrienden, want dat zijn je kampgenoten in de loop van de week wel geworden.

Signaalkampen dus, christelijke vakantiecampen voor middelbare scholieren. De leiding is in handen van een groep jongeren die dit geheel vrijwillig doet, omdat het ook voor hen vakantie is.

Vraag een gratis affiche met informatie, verhalen, foto's en betaalbare prijzen aan bij: Stichting Signaalkampen, Postbus 5349, 1007 AH Amsterdam, tel. 020-120374.

Studentencorps P.F.S.A.R.

Op donderdag 5 mei j.l. werd de nieuwe senaat van het studenten-corps „Per Fidem Studiumque Ad Rostra” van de Theologische Hogeschool te Apeldoorn geïnstalleerd.

Deze senaat is als volgt samengesteld:

J. G. Schenau, praeses; M. Groen, abactis; J. van Langevelde, quae-

tor; I. Prins, assessor I; J. C. Wessels, assessor II.

Het abactiaat zal het komende corpsjaar gevestigd zijn te: Melissestraat 2, 7322 KG Apeldoorn; tel. 055-661565.

Zomerkamp

Uitgaande van de Ned. Geref. Kerk van Rotterdam-Overschie wordt dit jaar weer voor meisjes en jongens uit de regio een zomerkamp georganiseerd.

Leeftijd 11/12-15 jaar. Periode 20-27 augustus. Plaats: Kampeerboerderij te Diever (Drenthe). Prijs f 149,— (incl. vervoer vanuit Rotterdam).

Er zijn nog een aantal plaatsen! Voor uitgebreide informatie: tel. 01891-5251.

Kerkdiensten Benidorm

Ten behoeve van vakantiegeangers en overwinteraars attenderen wij erop dat de Nederlandse Evangelische Gemeente te Benidorm elke zondag het gehele jaar door haar dienst des Woords houdt in Edificio Cervantes aan de Avenida Europa te Benidorm.

Aanvangstijd van de kerkdienst: 10.00 uur.

Zoudt u gelukkig getrouwd willen zijn?

Bel of schrijf naar het

„Christelijk Huwelijksbureau”

POSTBUS 8 — 7450 AA HOLTEN

TEL. 05483 - 3277

De HERE gaf ons

GERDIEN

Ps. 8:2,3
... ook uit haar mond...

Luc, Hiektje, Maaïke
COMPAGNIE

Kampen, 8 mei 1983

Zoekt U
in 't voor- of naseizoen
voor uw groep ruimte?
Wist U dat

Evangelische Camping „t BELOOFDE LAND”

voor grote en kleine groepen
accommodatie heeft?

Bosweg 17, 3781. NG Voorthuizen
Tel. 03429 - 2942

Nieuwe Opbouw-uitgave

De aangekondigde brochure
over

Antroposofie

van Drs Pieter van Kampen
is te bestellen bij
Administratie „Opbouw”,
Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum.

De prijs bedraagt f 3,50 plus porti-
kosten. Bij toezending van de brochure
ontvangt men tevens een accept-giro-
kaart met het verschuldigde bedrag.

GOED(kop)E VAKANTIES IN EIGEN SFEER?

BURO REFO voor RUIL, HUUR
EN VERHUUR.

Vraag de GRATIS verhuurgids
eens aan.

VERHUURDER, RUILERS
OPGELET!

Uw advertentie komt (desnoods)
maanden via onze gidsen onder
ogen van zeer veel geïnteresseerde
geloofsgenoten.

Ook OPPAS. Tel. 01749-12815
(vd Kooij)

PLAATS

UW FAMILIEBERICHTEN

IN DIT BLAD!

VOOR UW DRUKWERK
NAAR

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

NOOITGEDACHT 3 — 3701 AL ZEIST — TELEFOON 03404 - 22452

Soli Deo Gloria

Op zaterdag 4 juni is het

25 jaar

geleden dat
C. Meijst
en

J. Meijst-v. Hall
zijn getrouwd.

Dit feest gaan zij d.v. vieren
in de aula van de
„Koningin Wilhelmina Mavo”,
Middenweg 2.

Receptie van 19.00-20.30 uur.

Bremstraat 99
1783 JC Den Helder

25 jaar getrouwd

Op zaterdag 28 mei aanstaande
hopen wij 25 jaar getrouwd te
zijn. Wij danken onze goede God
voor alle zegeningen die Hij ons
in die tijd geschonken heeft.

Gelegenheid om ons persoonlijk
geluk te wensen is er op de
trouw dag, tussen 14.00 en 17.00
uur, in de aula van de PWA-school,
Amstelstraat 7, Oudorp/Alkmaar.

Brona van Egmond-Mulder
Frans van Egmond

Abelenlaan 23 - 1829 EG Oudorp

Hoewel wij, overeenkomstig onze
wens, slechts in besloten kring op
13 mei j.l. de dag mochten her-
denken waarop wij door 's HEREN
gunst

25 jaar

geleden in het huwelijk traden,
wildten we dit heugelijke feit toch
niet onvermeld laten.

G. H. Molenaar
A. E. C. Molenaar-van-der-Hoek
Bert

Veldzicht 56
2543 RV DEN HAAG

de vijverberg

protestants-christelijke akademie voor HBO op
gereformeerde grondslag, bestaande uit:

• HBO-V

dagopleiding hogere beroepsopleiding tot
verpleegkundige

• SOCIALE AKADEMIE

studierichtingen:

dagopleiding ★ maatschappelijk werk
★ inrichtingswerk
★ sociaal cultureel werk

parti-time opleiding ★ maatschappelijk werk
★ sociaal cultureel werk

Zowel in de HBO-V als in de
SOCIALE AKADEMIE zijn nog
plaatsingsmogelijkheden.

Vooropleidingseisen HBO-V en Sociale Akademie:

- diploma HAVO, VWO, MBO of een daarmee
vergelijkbare opleiding;
- voor de part-time opleiding van de Sociale
Akademie geldt een minimum leeftijd van
23 jaar (of 21 jaar als men reeds beroepsmatig
werkzaam is);
- de akademie organiseert voor de Sociale
Akademie een eigen toelatingsexamen voor wie
geen bovengenoemd diploma heeft behaald.
Nadere inlichtingen daarover bij de akademie.

*Allen die vanuit een christelijke visie een studie
voor de gezondheidszorg of het welzijnswerk
willen beginnen, zijn van harte welkom.*

INFORMATIE EN AANMELDING:

Postbus 8071, 6710 AB Ede (Gld.),
telefoon (08380) 1.91.68

de vijverberg

Boekenveiling te Amsterdam

WOENSDAG 7 EN DONDERDAG 8 JUNI 1983

houden wij weer boekenveiling. Geveild worden enkele belangrijke
bibliotheken w.o. de bibliotheken van

Ds P. J. Dorsman - Staphorst
Ds H. J. Kater - Amsterdam
Ds J. Meester - Amsterdam

bestaande uit theologie, filosofie, commentaren, bijbelverklaringen, exe-
getische studies, theol. en kerkhistorische dissertaties (waaronder een
grote verzameling werken over de Middeleeuwen, beginperiode der
Reformatie en de geschiedenis der Doopsgezinden); naslagwerken,
woordenboeken Gunning, Kohlbrugge, Groen van Prinsterer, Barth,
Buber, Van Ruler, etc., etc.

Daarnaast worden er ook zeer zeldzame 16e, 17e en 18e eeuwse wer-
ken geveild, zoals werken van Luther, Calvijn, Melancton, Nadere
Reformatie.

Rijk geïllustreerde catalogus (112 pag.) kunt u aanvragen door f 7,50
te storten op giro 17.71.82 t.n.v. TON BOLLAND, v/h Van Bottenburg,
Amsterdam.

KIJKDAGEN: ZATERDAG 4 EN MAANDAG 6 JUNI 1983
VAN 10.00 UUR TOT 16.00 UUR.

Ton Bolland beëdigd taxateur *

PRINSENGRACHT 493 — AMSTERDAM — TELEFOON (020) 221921